

ÇEVRE BİLİNCİ VE ÇEVRE VERGİSİ BİLİNCİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME

GÜLİN TABAKAN¹ & BÜŞRA YILMAZ^{2*} & YUNUS EMRE CANLI³

¹Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, gtabakan@aksaray.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4053-8687>. ²Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, busrayilmaz@aksaray.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8837-6587>. ³Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yunusemrecanli68@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6229-388X>

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, bireylerde çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Buna ek olarak, çevre bilinci ve çevre vergisi bilincinin demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ikametgâh, gelir düzeyi, meslek) göre farklılıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde ikamet eden bireylere anket uygulaması yapılmış, 952 geçerli anket değerlendirmeye alınmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda; yaş, eğitim durumu ve ikametgâh değişkenleri ile çevre bilinci; yaş, medeni durum ve meslek değişkenleri ile çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Diğer demografik değişkenlerle çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışmada bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre, bireylerin çevre vergisi bilincindeki düzeyindeki değişimin %43'ünü çevre bilincindeki değişimin açıkladığı belirlenmiştir. Çevre bilincindeki 1 birimlik artışın ise çevre vergisi bilinci üzerinde 0,707 birimlik bir artışa sebep olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle hem çevreye hem de çevre vergilerine yönelik bilinci artırma hususunda; eğitimlerin artırılması, hükümetler tarafından oluşturulan politikalar kapsamında çevre vergilerinin etkili kullanımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi, çevreye duyarlı ve yeni nesil teknolojilerin kullanımına yönelik teşviklerin çoğaltılması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Bilinci, Çevre Vergisi Bilinci, Demografik Değişkenler, İstatistiksel Analiz

Editör / Editor:

Gökhan ÇOBANOĞULLARI,
Erciyes Üniversitesi, Türkiye

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:

Büşra YILMAZ,
busrayilmaz@aksaray.edu.tr

JEL:

F64, H23, Q50

Geliş: 18 Ağustos 2023

Received: August 18, 2023

Kabul: 9 Mart 2024

Accepted: March 9, 2024

Yayın: 31 Ağustos 2024

Published: August 31, 2024

Atıf / Cited as (APA):

Tabakan, G. & Yılmaz, B. & Canlı, Y. E. (2024),
Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerine
Ampirik Bir Değerlendirme, Erciyes Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 68,
11-20,
doi: 10.18070/erciyesiibd.1345664

THE EMPIRICAL EVALUATION OF ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS AND ENVIRONMENTAL TAX AWARENESS

ABSTRACT

The objective of this research is to examine the correlation between the level of environmental consciousness and the degree of consciousness regarding environmental taxes among individuals. In addition, the aim is to ascertain the disparities in environmental consciousness and environmental tax awareness based on demographic variables. To this end, a survey was conducted among individuals residing in the provinces of Ankara, İstanbul, and İzmir, and the data collected from 952 respondents who provided valid responses was analyzed. The analyses revealed a statistically significant relationship between environmental awareness and age, educational status, and residence factors, as well as between environmental tax awareness and age, marital status, and occupation factors. No statistically significant relationship was found between environmental awareness, environmental tax awareness, and other demographic factors. The empirical findings indicate a statistically significant, moderate, and positive association between the level of environmental consciousness and environmental tax consciousness among individuals. Moreover, the findings of the simple linear regression analysis show that the alteration in environmental consciousness accounted for 43% of the variation in environmental tax consciousness. Specifically, a 1 unit increase in environmental consciousness leads to an increase in environmental tax awareness of 0.707 units. Based on these findings, in order to increase awareness of both the environment and environmental taxes, it is important to increase education, develop mechanisms to ensure that governments use environmental taxes effectively, and provide incentives for the use of eco-friendly technologies.

Keywords: Environmental Consciousness, Environmental Tax Consciousness, Demographic Factors, Statistical Analysis

GİRİŞ

İnsanların çevre ile olan ilişkisi tüm dünya tarihi boyunca ve insanlığın var oluşundan bu yana süregelen bir ilişkidir. Bu ilişki özellikle sanayi devrimi, nüfus artışı, teknolojinin ilerlemesi, yaşam koşullarının iyileşmesi ve refahın artışı ile çevrenin giderek daha çok tahrip edilmesi ile sonuçlanmıştır. Günümüzde uluslararası bir sorun haline alan çevre kirliliğinin yol açtığı sorunlar nedeniyle insanların çevreye karşı bilinç düzeyleri de daha çok sorgulanmaya başlamıştır. Çevre bilincine sahip olan bireylerden çevresel yaşama karşı olumlu davranışlar sergilemesi ve çevreye karşı bağlılıklarını ortaya koyacak tutumlar sergilemeleri beklenmektedir. Son yıllarda artan kirlilikler, sanayileşme, küresel ısınma, atıkların çoğalması gibi faktörler ise bireylerin bu konudaki hassasiyetlerini daha önemli hale getirmektedir.

Çevre kirliliğine yönelik sorunların çözümü için ise devletler hem kamusal çözümler hem de çeşitli politikalar belirleyerek bunları kullanmaya başlamışlardır. Bu çözümlere bakıldığında ise ilk önce vergilerin buna ek olarak ise harçlar, sübvansiyonlar ve ücretlerin tercih edildiği görülmektedir. Çevre vergilerine yönelik politikalar tüm dünyada iklim değişikliği, çevre kirliliği ve atık yönetimi gibi çevresel sorunlarda yardımcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu alanlarda kullanılan vergiler, çevreye verilen zararın maliyetlerini bunlara yol açan mal, hizmet veya faaliyetlerin fiyatlarına dahil ederler. Bu sebeple fiyatları yükseltirken aynı zamanda üretici ve tüketicilerin bu faaliyetlerden uzaklaşmalarını ve yeni üretim, ulaşım, enerji kullanımı gibi alışkanlıkların oluşmasını teşvik ederler (Ekins, 1999).

Çevre bilinci ve çevre vergisi bilincinin önemi mevcut literatürde ele alınmış ancak bu iki değişken arasındaki ilişkiye yeterli ilgi gösterilmemiştir. Ancak bireyin çevre bilinci, çevre vergisini ödeme bilincini şekillendirme konusunda önemli bir faktördür. Bu bağlamda çalışma, literatürde yer alan mevcut boşluğa odaklanarak, bireylerin hem çevre bilinci hem de çevre vergilerine yönelik bilinçlerini ölçmekte, bireylerde çevre bilinci ve çevre vergisine yönelik bilinç arasındaki ilişkiyi araştırmakta, ayrıca demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ikametgâh, gelir düzeyi, meslek) bu bilinç düzeyleri üzerindeki etkilerini incelemektedir.

I. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Çevre bilincine yönelik davranışlar literatürde teorik açıdan geniş çapta incelenmiştir. Bu alana yönelik çalışmaların özellikle son yıllarda artmaya başlaması ile çevre bilincini farklı gruplar üzerinde ölçen pek çok çalışmaya rastlanmakta iken yalnızca çevre vergilerine yönelik bilinci ölçen çalışmaların henüz çok yaygın olmadığı görülmüştür. Yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir ve öğretim türü gibi demografik değişkenlerin çevre bilinci üzerindeki etkisini ölçen bazı çalışmalara bakıldığında; Straughan ve Roberts (1999) tarafından gençlerin ve kadınların çevre bilincinin daha yüksek olduğu; eğitim düzeyi arttıkça çevresel tutum ve davranışların arttığı ve kentlerde yaşayan insanların çevre konusunda daha bilinçli olduğu ortaya koyulmuştur. Cansaran (2014) tarafından yapılan çalışmada çevre bilinci ile ilgili ifadelerle katılıp katılmama noktasında katılımcıların cinsiyetlerinin etkili olmadığı, yine aynı çalışmada katılımcıların medeni durumlarının çevre bilincini etkilemediği görülmüştür. Değirmenci (2020) ise çalışmasında çevresel bilincin yaş değişkenine göre farklılık gösterirken, cinsiyet ve gelir düzeyi değişkenlerinin çevresel duyarlılık ve bağlılık üzerinde farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Benedek ve Takács-György (2013) ise Macaristan'da öğrencilerle yaptıkları çalışmada; kadınların anlamlı düzeyde daha fazla çevre bilincine sahip olduğu, gelir ve ikamet değişkenlerinin ise çevre bilinci üzerinde etkili olmadığını göstermişlerdir. Başka bir çalışmada ise (Şama, 2003) çevresel tutum konusunda yerleşim yeri değişkeninin etkili olduğu belirtilmiş, büyük yerleşim yerlerinde yaşayan kişilerin küçük yerleşimlerdeki kişilere kıyasla çevre sorunlarına yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ölçen bir diğer çalışmada da (Ek, Kılıç, Öğdüm ve Düzgün, 2009) uzun süre boyunca büyük şehir merkezinde yaşayanların köyde yaşayanlara göre çevresel tutum ölçeğinde puan ortalamaları daha anlamlı bulunmuştur. Bhati (2021)'nin çalışmasında çevre koruma kaygısı ile medeni durum arasındaki ilişkiye bakılmış evli ve evli olmayan katılımcılar arasında önemli bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karşılı

(2022) tarafından yapılan genç ve yetişkinlerde çevre bilinci ve dini tutum düzeylerini ölçen çalışmada ise medeni durumlara bakıldığında, evlilerin çevre bilinci düzeylerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çin'in Şangay kentinde yaşayan 1200 kişi için demografik özelliklerin çevresel kaygılar üzerindeki etkisini inceleyen Shen ve Saijo (2008), yüksek hane geliri ve eğitim düzeyinin çevresel kaygıyı olumlu yönde etkilediğini, bunun yanı sıra kadınların erkeklere göre çevre konusunda daha az kaygılı olduğunu, istihdam durumu ve hane halkı büyüklüğü gibi diğer sosyo-demografik özelliklerin ise çevresel kaygıların neredeyse alakasız olduğunu bulmuşlardır. Çabuk, Nakiboğlu ve Keleş (2008), bireysel tüketicilerin sosyo-demografik özellikleri ile çevresel satın alma arasındaki ilişkiyi incelemiş; evli, genç, eğitilmiş ve hane geliri yüksek olan bireylerin daha fazla çevreci satın alma davranışı gösterdiğini gözlemlenmişlerdir. Chitra (2007) ise çalışmasında, çevre bilinci yüksek olan tüketicilerin, düşük olanlara göre daha çevre dostu alışverişler yaptıklarını ortaya koymuş, farkındalığı yüksek tüketicilerin daha yüksek fiyatlı çevre dostu ürünleri satın almaya daha istekli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Digby (2013) tarafından yapılan ve yetişkinlerin çevresel davranışlarını inceleyen 18-97 yaş aralığını kapsayan çalışmada 4 farklı yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Özellikle 43-61 yaş aralığını kapsayan grubun çevresel davranış puanının oldukça yüksek olduğu ve diğer gruplardan ayrıldığı gözlemlenmiştir. Yine aynı çalışmada eğitim düzeylerinin çevreye duyarlılık davranışları üzerinde önemli ölçüde farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada özellikle lise mezunu ve altında kalan grupların ortalama davranış puanlarının diğer tüm gruplardan önemli ölçüde farklı ve düşük olduğu ifade edilmiştir.

Çabuk ve Karacaoğlu (2003) tarafından yapılan üniversite öğrencilerine yönelik çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla çevreye duyarlılığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Sam, Sam ve Öngen (2010)'in 398 gönüllü üniversite öğrencisi ile yürüttüğü çalışmada, kız öğrencilerin çevreye yönelik tutum düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ağacan (2014) tarafından yapılan çalışmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla çevre vergilerinde ödeme yapmaya daha fazla gönüllü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada öğrencilerin öğretim türleri ve çevre vergisi bilinçleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benzer bir çalışmada da yükseköğretim öğrencilerinin okudukları sınıfların ve çevreye karşı duyarlılıklarının karşılaştırılması sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011). Üniversite öğrencilerinin çevre bilinçlerini inceleyen başka bir çalışmada Gül, Aydoğmuş, Çobanoğlu ve Türk (2018), kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevre bilinçlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı çalışmada öğrencilerin bilinç düzeylerinin köy, şehir ya da büyükşehirde yaşamalarından etkilenmediği, bunun yanı sıra okudukları programın ve çevreye yönelik aldıkları derslerin de çevre bilinçlerini etkilemediğini belirtmişlerdir. Fisher, Bashyal ve Bachman (2012) cinsiyet ve gelirin çevresel satın alma üzerinde etkili olduğunu belirtmiş, kadınlar ve daha yüksek gelire sahip kişilerin yeşil ürünleri kullanmaya daha yatkın olduğunu bulmuşlardır. Özdemir ve Yaşa Özeltürkay (2019) cinsiyet, gelir ve yaş değişkenlerinin çevre bilinci ve çevresel satın alma üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediğini medeni durum ve eğitim değişkenlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Çevre vergilerini kapsama alan ve bu vergilere yönelik bilinci de içeren literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında; Green Fiscal Commission (2007) tarafından İngiliz vatandaşlarının çevre vergileri karşısındaki tutumları incelenmiş, çalışma sonuçlarına göre anket yapılan 1010 kişiden %51'i yeşil vergileri kabul ederken %32'sinin karşı çıktığı görülmüştür. Buna ek olarak çevreye zararlı faaliyetlerin vergilendirilmesinin yeşil vergilere olan desteği artırdığı ifade edilmiştir. Palkovič (2018) ise insanların çevreye karşı sorumlu davranma eğiliminin aynı zamanda çevre vergisi ödeme eğilimine de yol açıp açmadığı sorusu temelinde, çevre vergisi ödeme eğilimini etkileyen temel göstergeleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Finlandiya, Macaristan, İtalya, Polonya, Romanya, İsveç ve Slovenya'da gerçekleştirilen ve 2800 gözlem içeren çalışmada; ankete katılanların, çevre koruma ve vergiler konusundaki farkındalığının desteklenmesi, hükümetin çevreyi koruma yeteneğine

olan güven, çevre örgütlerine olan güven, Avrupa Birliği'ne olan güven ile eğitim ve din faktörlerinin çevre vergilerini ödeme isteğini etkileyen temel faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rotaris ve Danielis (2019) İtalya'da karbon vergilerine yönelik ödeme istekliliğini ölçmüş ve çalışmanın sonuçlarında demografik değişkenlerin de ödeme istekliliği üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır. Çalışmada genç, eğitilmiş, daha yüksek gelirli ve daha yüksek statülü mesleklere sahip ve bekar olan katılımcıların karbon vergisi için daha yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu belirtilmiştir. Bachus, Ootegem ve Verhofstadt (2019) ise 1308 vatandaşın anket verilerine dayanarak, çevre vergisi ödeme istekliliği ve kamu desteğinin koşullarını incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçları, eğitimin çevre bilincini destek için belirleyici olduğunu ve başlangıçtaki düşük desteğin, vergi gelirlerinin çevreye tahsis edilmesiyle önemli ölçüde iyileştirilebileceğini göstermiştir. Türk halkının karbon vergisi niteliklerine yönelik kamu tercihlerini araştıran bir diğer çalışmada (Gevrek ve Uyduranoglu, 2015), eğitim seviyesinin karbon vergisine destek vermede önemli bir etken olduğu ifade edilmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan insanların gelecek nesillerin refahını gözettiği ve eğitim seviyesi düşük olanlara göre karbon vergisine daha fazla destek verdikleri görülmüştür. Benzer bir çalışma yakıt vergileri üzerinde yapılmış, Hsu, Walters ve Purgas (2008) eğitim seviyesi yüksek olanların, eğitim seviyesi düşük olanlara göre yakıt vergilerini artırmaya daha istekli görüldüğü sonucuna ulaşmışlardır. Çin halkının karbondioksit emisyonu azaltım politikaları için ödeme istekliliğini araştıran bir çalışmada ise kişilerin eğitim geçmişi ile ödeme istekliliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkili bulunamamıştır. Bunun yanında aynı çalışmada genç ve erkeklerin daha yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu belirtilmiştir (Duan, Lü ve Li, 2014). Denstadl ve Veisten (2020) çalışmalarında hava yolculuğunda uygulanan karbon vergilerine yönelik ödeme istekliliğini araştırmış, üniversite mezunu katılımcıların daha güçlü çevresel kaygılara sahip olduğunu ancak eğitim düzeyinin ödeme istekliliği üzerinde anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığını belirtmişlerdir. Brown ve Johnstone (2014) çevre vergilerindeki tutuma yönelik dört ülkede hane halkı araştırması gerçekleştirmiş ve katılımcıların çevresel vergilerde ödeme istekliliğinin demografik, psikolojik ve davranışsal faktörlerden etkilenmekte olduğunu ortaya koymuşlardır. Genel olarak daha genç, daha eğitilmiş, daha çok çevre bilincine sahip, daha yüksek gelirli ve yüksek statülü mesleğe sahip, aynı zamanda daha az atık üreten katılımcıların atık vergisi ve ücretleri için daha yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu belirtilmiştir. Yine benzer bir çalışmada, Fairbrother (2017) tarafından İngiltere'de çevre vergisi ödeme istekliliği ölçülmüş ve yüksek gelirliyle düşük gelirli olanların isteklilikleri açısından farklılık görülmezken, kadınlar ve eğitim seviyesi yüksek insanlar çevreyi korumak için para ödemeye daha istekli bulunmuştur. Aynı çalışmada kırsal kesimde yaşayanlarla kentte yaşayanlar arasında istekliliklerin farklı olmadığı gösterilmiştir. Umit ve Schaffer (2020)'ın, Avrupa'da 23 ülkede bireylerin fosil yakıtlara vergi koyma fikrine nasıl baktıklarını araştırdıkları çalışmada ise karbon vergilerine destek düzeyi kırsal kesimde yaşayanlar arasında daha düşük bulunurken bunun sebebinin bölge insanının ısınma gibi durumlar için fosil yakıtı olan bağımlılığı olduğu ifade edilmiştir.

II. ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE BİLİNCİ

Çevre Kanunu'nda tanımlandığı şekliyle çevre "*canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı*"; çevre kirliliği ise "*çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etkiyi*" açıklamaktadır (Çevre Kanunu, 1983). Hava, su, toprak ve gürültü kirliliğinden meydana gelen sorunlar ise bu olumsuz etkilerin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hava kirliliği; atmosferde farklı şekillerde bulunabilen (gaz, toz, koku, su buharı, duman vb.) kirleticilerin canlılara ve doğaya zarar verecek miktarlarda yükselmesini ifade etmektedir (İnançlı, 2018). Söz konusu kirleticiler çoğunlukla fabrikalardan, sanayi tesislerinden, motorlu taşıtlardan, hızlı ve plansız kentleşmelerden kaynaklanmaktadır. Özellikle artan ekonomik etkinliklerin daha fazla enerji kullanımı gerektirmesinden kaynaklanan endüstriyel kirlilik, araçların neden olduğu egzoz gazları hava kirliliğini daha fazla artırmaktadır. Su kirliliği; suyun kalitesinin suya karışan istenmeyen zararlı maddeler nedeniyle ölçülebilecek oranda ve ekolojik dengeyi bozan kalitede kötüleşmesidir. Özellikle

yer altı ya da yer üstü sularının ekosistemini tehdit eden kirleticiler zamanla suların kimyasal ve biyolojik yapısını değiştirerek sulara yaşayan canlıların da hayatını tehlikeye atmaktadır (Calhoun, 2005). Suyu kirleten nedenler arasında ise sanayi atık suları, yeraltı depolama tanklarındaki sızıntılar, tarımsal ve evsel atıklar sayılabilir (Uzel, 2017). Toprak kirliliği ise; "*Toprağın, insan etkinlikleri sonucu oluşan çeşitli bileşimler tarafından bulaştırılmasını takiben, toprakta yaşayan canlılar ile yetişen ve yetiştirilen bitkilere veya bu bitkilerle beslenen canlılara toksik etkiye bulunacak ve zarar verecek düzeyde anormal fonksiyonda bulunmasını, toprağa eklenen kimyasal materyalin toprağın özümleme kapasitesinin üzerine çıkması, toprağın verim kapasitesinin düşmesini*" ifade etmektedir (Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, 2005). Toprağı kirleten başlıca bazı faktörler arasında ise; yer altı depolama tanklarındaki sızıntılar, kirli suların yeraltına sızması, pestisit uygulamaları, endüstriyel atıkların doğrudan toprağa bırakılması sayılmaktadır (Toröz, 2009). Gürültü kirliliği; diğer çevre kirliliği türleri kadar gündeme gelmemesine rağmen insanların fizyolojik, fiziksel ve psikolojik dengesini bozabilen, iş performanslarını azaltan önemli bir kirlilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır (İnançlı, 2018). Çeşitli kaynaklardan meydana gelen bu kirlilik çoğunlukla; artan sanayileşme faaliyetleri, hava-kara-deniz trafiğinin yaygınlaşması, düzensiz kentleşme, eğlence ve alışveriş merkezlerinin artışı ve kaynaklanmaktadır (Ağacan, 2014).

Çevre bilinci kavramı ise en temelde çevrenin farkında olmayı tanımlarken, insanların içinde yaşadıkları aynı zamanda gelişimini ve davranışlarını etkileme eğiliminde olan dış çevrenin farkında olma ve bilgi sahibi olma durumunu ifade etmektedir (Harju-Autti, 2013). Çevre bilinci farklı boyutları bir arada barındırmaktadır. Bu kapsamda bireylerin toplumsal, tarihsel ve doğal çevresini kavrayarak bilinçli olacak şekilde duyarlılık edinmesini, çevreye yönelik ortaya çıkan sorunlarda haklarını savunmasını ve buna yönelik tepkisini göstermesini, çevreyi kullanırken yok etmeden kullanması gerektiğini bilmesini ve tüketimlerini gerçekleştirirken tasarrufu ön planda tutmalarını içermektedir (Kızılaslan ve Kızılaslan, 2005). Çevre bilincine sahip olan bireyler çevreye fayda sağlayacak şekilde davranarak geri dönüşümleri kullanma, çöpleri ayrıştırma gibi alışkanlıklara sahiptirler (Harju-Autti, 2013). Eğer bir birey çevre ile ilgili bildiği bilgileri çevre dostu davranışlara dönüştürmüyorsa, örneğin su ve enerji kullanımında tasarruflu davranmıyorsa, atıkları azaltma konusunda bir çabası yoksa ya da depozitolu ürünleri kullanmayı tercih etmiyorsa bu kişinin çevre bilincinden söz etmek mümkün değildir (Erten, 2004).

III. TÜRKİYE'DE ÇEVRE VERGİLERİ

Çevre vergileri hem refah ekonomisine hem de kurumsal ekonomiye dayanan ve uzun süredir devam eden entelektüel bir tarihe sahiptir (Barde ve Godard, 2012). Çevre vergilerini ifade eden kesin bir tanım bulmak ise oldukça zordur. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yapılan "Çevre ile ilgili vergiler" kavramına yönelik tanıma göre, çevre vergileri çevresel konulara yönelik vergi matrahına uygulanan zorunlu olan ve karşılıksız olarak devlete ödenen vergilerdir (OECD, 2001). Avrupa Çevre Ajansı (European Environmental Agency) ise çevre vergilerini; "*potansiyel olarak pozitif çevresel etki sağlamasından dolayı, enerji, ulaşım, kirlilik ve tükenmeye maruz kalan kaynaklar üzerinden alınan vergiler*" olarak ifade etmektedir (Cural ve Saygı, 2016).

Türkiye'de çevre konusunda politikaların geliştirilmesinin gerekli olduğuna dair düşünceler, ilk kez 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Çevre Konferansı sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ülkemizde ilk kez Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) kapsamında çevrenin korunmasına yönelik tedbirlere yer verilmiştir (Civelek, 2006). Ülkemizdeki çevre vergilerinin uygulamasına bakıldığında OECD ülkeleri ya da Avrupa Birliğindeki uygulamalara göre oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu ülkelerdeki vergi uygulamaları, üzerine geldikleri mal veya hizmetin maliyetini artırarak birimleri çevreye zararlı olmayan alanlara yönlendirmekte, bunun yanında teknolojik gelişmeyi desteklemektedir. Bu kapsamda vergilerin amacı "yönlendirici ve denetleyici" olarak ifade edilmektedir. Mali amaç ise ikinci aşamada görülmektedir. Ülkemizdeki kullanımına bakıldığında ise bu vergiler için öncelikli amacın mali amaç olduğu görülmektedir.

Türkiye’de çevre ile doğrudan ilişkili olan tek vergi çevre temizlik vergisi olmuştur. Bu vergi dışında “yönlendirici ve denetleyici” amaçlarına sahip bir çevre vergisi uygulamasına rastlanmamaktadır. Ülkemizde bu vergiye ek olarak dolaylı olarak çevreye katkıları olan motorlu taşıtlar vergisi, özel tüketim vergisi ve katma değer vergisi de çevre vergileri kapsamında değerlendirilmektedir (Ferhatoğlu, 2003).

Çevre temizlik vergisi, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun mükerrer 44. maddesinde yer alan ve ülkemizde çevre kirliliği ile ilişkili olan ilk vergidir. Verginin konusunu; “*belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, iş yeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar*” oluşturmaktadır. Konutların vergilendirilmesinde, kullandıkları konuta ait su aboneliği bulunanlar, çevre temizlik vergisinin de mükellefi olup, adlarına su bedeli ile tahakkuk edecek çevre temizlik vergisini de ödemekle yükümlü bulunmaktadır (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2017).

Motorlu taşıtlar vergisi (MTV) ulaştırma sektörünün meydana getirdiği egzoz ve sera gazlarının çevreye olumsuz etkisini önlemekte ve çevrenin korunmasına dolaylı olarak katkı sağlayan bir vergi olarak ifade edilmektedir (Ertekin ve Dam, 2019). Türkiye’de 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununda (MTVK) düzenlenen verginin mükellefini; “*trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığınca tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt kayıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişiler oluşturmaktadır.*” Bu vergide tarifeler ise; araçların yaşı, silindir hacmi, oturma yeri, azami toplam ağırlığı gibi kriterler esas alınarak düzenlenmektedir. Tescil tarihi 01.01.2018’den sonra olan araçlar için ise aracın “taşıt değeri” hesaplamaya dahil edilerek Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununa eklenmiştir (MTVK, 1963). Günümüzde motorlu taşıt araçlarının kullandığı, benzin ve mazot gibi yakıtların çevre kirliliğinin en önemli unsurlarından olduğu bilinmektedir. Türkiye’de karbondioksit emisyonuna neden olan fosil yakıt tüketimi kaynaklı sektörler içerisinde taşımacılık sektörünün payı %24’dür. (Dündar ve Kolay, 2021). Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2020 yılı seragazı emisyon envanteri verilerine göre ulaştırmadan kaynaklanan karbondioksit emisyonunun ise %94,9’ü karayolundan kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle karayolu ulaştırma sektörüne bakıldığında ülkemiz için ciddi bir çevre kirleticisi olduğu görülmektedir.

Çevrenin korunmasına dolaylı yoldan katkı sağlayan bir diğer vergi özel tüketim vergisi (ÖTV)’dir. Bu verginin konusunu, Türkiye’de belirli bir iktisadi süreç içinde bulunan ve Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli dört listede yer alan mallar oluşturmaktadır (Şenyüz, 2017). I sayılı liste, petrol ürünleri, doğal gaz ve bunların türevleri ile biodizelden oluşmaktadır. I sayılı listenin (A) Cetvelinde; “*genel olarak benzin, motorin, jet yakıtı, fuel oil gibi akaryakıt ürünleri; sıvılaştırılmış petrol gazı (L.P.G.), doğal gaz ile söz konusu mallara ikame edilmesi mümkün bulunan petrol türevleri, petrokok ve benzeri diğer mallar yer almaktadır.*” (B) Cetvelinde ise; “*solvent ve benzeri ürünler ile bunların türevleri, gaz yağı, baz yağlar, madeni yağlar ile yağlama müstahzarları gibi akaryakıt harici petrol ürünleri yer almaktadır.*” II sayılı listedeki mallar ise genel olarak motorlu kara, hava ve deniz taşıtlarından oluşmaktadır. Özel Tüketim Vergisi Kanununun gerekçesinde belirtildiği şekliyle “*iyi tasarlanmış özel tüketim vergileri ile fiskal amaçların sağlanması yanı sıra enerji tasarrufundan taşımacılığa ve çevreye kadar çok geniş bir alanda tüketici tercihleri etkilenmektedir.*” Bu kapsamda değerlendirildiğinde ÖTV’nin ülkemizdeki uygulamasının mali amaçların yanında dolaylı olarak çevre kalitesine hizmet ettiği ve çevrenin korunması açısından önemli etkilere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle akaryakıt fiyatları üzerinden alınacak vergi ile akaryakıtlarda fiyat artışı meydana gelecektir. Bu durum ise kullanımı azaltarak çevreye zararlı olan emisyon miktarlarını düşürecektir. Akaryakıtlarda kullanım miktarını esas alan uygulamada çevreye verilen zararın göz önünde bulundurulmadığı ve mali amacın ön planda tutulduğu görülmektedir (Uzel, 2017). II sayılı listede belirtilen motorlu taşıtlar üzerinden alınan vergi ise Avrupa Birliğinde uygulanan taşımacılık vergilerine benzer niteliktedir. Motorlu taşıtlardaki kullanımın azaltılarak benzin ve mazot kullanımından kaynaklanan hava kirliliği azaltılabilmektedir (Taylar, 2010).

3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanunu kapsamında ise çevre kirliliğine yönelik doğrudan herhangi bir düzenleme bulunmamasına rağmen 1. Maddesinde ifade edildiği şekliyle; Türkiye’de yapılan “*ticari, sını, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde*

yapılan teslim ve hizmetler” ve “*boru hattı ile ham petrol, gaz ve bunların ürünlerinin taşınmaları*” nedeniyle gerçekleşen faaliyetlerin vergilendirileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda başta karbon bazlı yakıtlar olmak üzere çevreye negatif maliyet yükleyen her ürünün maliyeti artmış olacaktır. Böylece KDV sözü edilen yakıtların maliyetini artırarak çevre dostu kaynaklara yönlendirecek ve çevre kirliliğinin önlenmesi kapsamında dolaylı olarak bir şekilde katkı sağlayacaktır (Ercan, 2015). Görüldüğü şekliyle KDV temelde gelir elde etme amacına yönelik olsa da ülkemizde çevrenin korunması için dolaylı da olsa olumlu katkılar sağlamaktadır.

IV. VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın evrenini Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireyler oluşturmaktadır. 2022 yılı nüfus sayımlarına göre İstanbul’da 15 milyon 907 bin 951 kişi, Ankara’da 5 milyon 782 bin 285 kişi ve İzmir’de 4 milyon 462 bin 056 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Çalışmanın örnekleminde ise bu evren içerisinde örnekleme yöntemiyle seçilen 952 birey yer almaktadır. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında ve %5 hata payı ile evreni temsil edecek nitelik taşımaktadır. Araştırmada kullanılan verileri toplamak için bir anket formu oluşturulmuş ve formda kullanılan ifadeler için Ağacan’ın (2014) “*Çevre Kirliliği Sorunları İle Mücadelelerde Türkiye’de Uygulanan Çevre Vergileri ve Çevre Vergisi Bilinci*” başlığına sahip yüksek lisans tezinden, bunun dışında Musova, Musa ve Matiova’nın (2021) Slovakya’da tüketicilerin çevre sorunlarına yönelik yaklaşımları üzerine uyguladıkları “*Environmentally responsible behaviour of consumers: Evidence from Slovakia*” adlı çalışma ile Green Fiscal Commission tarafından (2007) yürütülen ve çevre vergilerine yönelik bireylerin tutumunu araştıran “*Public Attitudes to Environmental Taxation*” adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Anket formunda, çevre bilinci için 17 soru ve çevre vergisi bilinci için 15 soru yer almakta olup, toplam 32 ifade 5’li likert tipi derecelendirme (Tamamen Katılıyorum=1, Tamamen Katılmıyorum=5 olmak üzere sıralı ve kategorik 5’li likert ölçeği ile tanımlanmıştır) kullanılmıştır. Ankete ayrıca araştırmaya dahil edilen bireylerin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ikametgâh, gelir düzeyi, meslek) yönelik sorular da eklenmiştir.

Tasarım kolaylığı, para, zaman ve emek açısından sağladığı avantajlar sebebi ile çevrimiçi (internet temelli) anketler, farklı disiplinlerde (örn. sosyal bilimler, sağlık ve eğitim bilimleri) çalışan araştırmacıların kullandığı temel anket yöntemlerinden biri olmuştur. Çevrimiçi anketlerin kullanımı, özellikle geleneksel yöntemlerle ulaşılmaması hayal edilemeyecek kadar geniş kitlelere hızlı ve ekonomik bir şekilde ulaşmayı kolaylaştırması sebebiyle yaygınlaşmıştır (Dursun, Tümer Kabadayı ve Yürüyen, 2022). Çevrimiçi yapılan anketler ile coğrafi sınırları aşarak çok daha geniş bir örneklem kitlesine ulaşmak mümkündür (Roberts, 2007’den aktaran Dursun vd., 2022). Bu çalışmanın da farklı illerde yürütülmesi ve çok daha geniş bir örnekleme ulaşabilme potansiyeli dolayısı ile veri toplama aracı olarak çevrimiçi anket yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın başlangıcında 30 kişiye pilot uygulama yapılarak anketin anlaşılabilirliği, güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. Pilot uygulama sonucunda, anketin veri toplama başlamak için gerekli şartları sağladığına karar verilmiş ve anket 952 kişiye uygulanmıştır. Araştırma verileri analiz edilirken SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 20.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışmada ilk başta kullanılan anketin güvenilirliğinin ve kullanılan ifadelerin homojen yapı gösteren bir bütünü oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi için güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach α değeri hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra ankette yer alan ifadelerin soru-bütün korelasyon değerleri elde edilmiştir. Bu değerlerin 0,25’ten büyük olması arzu edilen bir durumdur (Kalaycı, 2010). Bir sorunun soru-bütün korelasyon katsayısının düşük olması ilgili sorunun kullanılan ölçeğe katkısının düşük olmasını ifade eder ve o sorunun ölçekten çıkarılması gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada ilk olarak betimsel istatistikler (frekans ve yüzde analizi) elde edilmiştir. Kullanılan verilere Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmış, parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangilerinin kullanılacağına karar verilmiş ve tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. İki bağımsız değişkenin karşılaştırılması için Mann Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız

değişkenin karşılaştırılması için ise Kruskal-Wallis H testinden yararlanılmıştır. Kruskal-Wallis H testi, bağımsız değişkenin ikiden fazla kategorisi bulunması durumunda kullanılmakta ve ele alınan değişken için iki ya da daha fazla kategorisinin ortalama sıra sayıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemektedir. Çalışmada ayrıca çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci değişkenleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek için korelasyon analizi, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için de basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

A. BULGULAR

Çalışmada 952 katılımcının yanıtladığı çevre bilinci ve çevre vergisi bilincine dair ifadeler güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Ankette yer alan çevre bilinci ifadeleri ve çevre vergisi bilinci ifadeleri için ayrı ayrı güvenilirlik analizi yapılmış, tüm ifadeler için soru-bütün korelasyonları 0.3'ten büyük olduğundan, hiçbir ifadenin anketten çıkarılmasına gerek kalmamıştır. Cronbach alpha (α) güvenilirlik katsayısının $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ olması durumunda anketteki ifadelerin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir. Tablo 1'de çevre bilinci ifadelerinin Cronbach alpha katsayısı 0,958'dir. Benzer şekilde çevre vergisi bilinci ifadelerinin Cronbach alpha katsayısı 0,961'dir. Bu sonuçlara göre anketin yüksek derecede güvenilir olduğunu ifade etmek mümkündür.

TABLO 1 | Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Çevre Bilinci					Çevre Vergisi Bilinci				
Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık	Maksimum / Minimum	Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık	Maksimum / Minimum
3,536	1,880	4,059	2,179	2,159	3,272	2,852	3,847	0,995	1,349
Analiz Edilen Madde Sayısı: 17					Analiz Edilen Madde Sayısı: 15				
Cronbach Alpha = 0,958					Cronbach Alpha = 0,961				
Standardize Edilmiş Alpha: 0,960					Standardize Edilmiş Alpha: 0,961				

Veri setine ne tür analizlerin uygulanabileceğini belirlemek için verilerin dağılımını bilmek önem taşımaktadır. Bu bağlamda verilere "Kolmogorov-Smirnov normallik testi" uygulanmış, p değeri 0,05 anlamlılık değerinin altında olduğu için verilerin normal dağıldığı şeklindeki H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu nedenle analizlerde parametrik olmayan testler olan Mann Whitney U testi ile, Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Verilerin homojenliklerine bakıldığında ise, homojen yapıda olmadıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada anket sorularına yanıt veren bireylerin çevre bilinç ve çevre vergisi bilinç skorları oluşturulmuştur. Bu bağlamda, bireylerin çevre bilinci skoru 3,536 ve çevre vergisi bilinç skoru 3,272 olarak bulunmuştur. Bu skorlar Likert ölçeğine göre oluşturulmuş sorulardan elde edildiği için 3 orta değer olarak kabul edilmekte ve ortalama 5'e yaklaştıkça bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilincinin yüksek, 1'e yaklaştıkça düşük olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Buna göre, ankete katılan bireylerin çevre bilinci skoru (3,536) ve çevre vergisi bilinci skoru (3,272) ortalamamın üzerindedir. Demografik özelliklere ait bulgulara göre, katılımcıların %49,2'si kadın, %50,3'ü erkek, %44,9'u evli, %3,3'ü boşanmış/dul, %51,9'u bekarıdır. %43,5'i 18-25 yaş aralığında iken, %36,1'ini 26-40 yaş aralığı, %18,3'ünü 41-59 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır. %31,1'inin aylık geliri 2000 TL ve altı, %9,9'unun 2001-4000 TL, %19,9'unun 4001-6000 TL, %23,2'sinin 6001-9000 TL aralığında %16'sının 9001 TL ve üzeri olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %31,2'si öğrenci iken, %29'u Kamu Kurumu Çalışanı, %26,9'u Özel Sektör Çalışanı, %5,3'ü ev hanımı, %4,7'si işsiz ve %2,9'u emekli olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların %31,4'ü Ankara, %38,3'ü İstanbul ilinde ikamet ederken, %30,3'ü İzmir ilinde ikamet etmektedir. Katılımcıların %6,5'i İlkokul/Ortaokul, %21,6'sı Lise, %13,9'u Yüksekokul, %52,7'si Üniversite, %5,1'i Lisansüstü mezunudur.

Tablo 2'de araştırmaya katılan bireylerin çevre bilinci ile ilgili ifadelerle vermiş oldukları cevaplara ait frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır. Tablo 2'de görüldüğü şekliyle bireylerin çoğu yani %83,5'i (795 katılımcı) çevreye zarar veren kişilerin uyarılması gerektiğini düşünmektedir. Ankete katılan bireylerin %83,4'ü (794 katılımcı)

ambalaj atıklarının geri dönüşüm kutusuna atılması gerektiğini, %83,5'ü (795 katılımcı) çevre bilincini artırmaya yönelik görsel ve işitsel yayınlar ile kamu spotu oluşturulması gerektiğini, %83,2'si (792 katılımcı) çevreyi daha az kirleten enerji kaynakları (güneş, rüzgâr vb.) kullanılmasını gerektiğini, %82,8'si (788 katılımcı) katı-sıvı vb. atıkların çevreye bırakılmasının doğru olmadığını düşünürken, %18,7'si (178 katılımcı) çevrenin ortak mal olması nedeniyle kirletmenin suç sayılmayacağını düşünmektedir. Ankete katılan bireylere "Yaşadığınız şehirde çevre kirliliği konusunda aklınıza gelen ilk sorun nedir" diye sorulduğunda, katılımcıların %40,1'i hava kirliliği, %18,2'si su kirliliği, %33,2'si gürültü kirliliği, %8,5'u toprak kirliliği konusunda görüş bildirmişlerdir.

TABLO 2 | Çevre Bilinci İle İlgili İfadeler

İfadeler	1		2		3		4		5	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İ1. "Cam, metal, kâğıt ve plastik gibi ambalaj atıkları için her mahallede ayrı bir geri dönüşüm kutusu bulunmalıdır."	478	50,2	309	32,5	13	1,4	21	2,2	131	13,8
İ2. "Ambalaj atıkları geri dönüşüm kutusuna atılmalıdır."	480	50,4	314	33	9	0,9	18	1,9	31	13,8
İ3. "Çevrenin korunması için daha pahalı olsa bile çevre dostu ürünler satın alınmalıdır (Enerji tasarruflu ampuller, çevre dostu poşetler vb.)."	400	42	345	36,2	49	5,1	26	2,7	132	13,9
İ4. "Çevreyi koruma amaçlı kurulmuş vakıf vb. Kuruluşlara devlet tarafından maddi destek sağlanmalıdır."	385	40,4	332	34,9	50	5,3	32	3,4	153	16,1
İ5. "Çevreye zarar veren kişileri uyarmamız gerekmektedir."	481	50,5	314	33	13	1,4	20	2,1	124	13
İ6. "Karbon dioksit salınımına neden olan kömür gibi enerji yakıtları yerine çevreyi daha az kirleten enerji kaynakları (güneş vb.) kullanılmalıdır."	464	48,7	328	34,5	15	1,6	25	2,6	120	12,6
İ7. "Çevre bilincini artırmaya yönelik görsel ve işitsel yayınlar ile kamu spotu oluşturulmalıdır."	459	48,2	336	35,3	13	1,4	21	2,2	123	12,9
İ8. "Çevre eğitimi okullarda ders olarak gösterilmelidir."	463	48,6	318	33,4	19	2	25	2,6	127	13,3
İ9. "Katı-sıvı vb. atıkların doğrudan çevreye bırakılması yanlış bir davranıştır."	477	50,1	311	32,7	14	1,5	22	2,3	128	13,4
İ10. "Çevrenin ortak mal olması nedeniyle kirletmek suç sayılmaz."	115	12,1	63	6,6	35	3,7	119	12,5	620	65,1
İ11. "Çevreyi kirleten birini ayıplam."	372	39,1	324	34	83	8,7	38	4	135	14,2
İ12. "Gelecek nesiller için çevrenin korunmasına katkıda bulunabileceğime dair içsel inancım çevreye duyarlı bir şekilde davranmamda motive edicidir."	410	43,1	359	37,7	36	3,8	25	2,6	122	12,8
İ13. "Çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunabileceğime inanmıyorum."	159	16,7	121	12,7	89	9,3	144	15,1	439	46,1
İ14. "Çevre dostu ulaşım araçlarını kullanmakta bazı engellerle karşılaşıyorum (toplu ulaşımındaki eksiklikler, bisiklet yollarının eksikliği vb.)."	288	30,3	346	36,3	100	10,5	71	7,5	147	15,4
İ15. "Çevre dostu faaliyetleri uygulamak için atık yönetimi, geri dönüşüm, sürdürülebilirlik gibi konularda yeterli bilgiye sahip değilim."	160	16,8	186	19,5	120	12,6	181	19	305	32
İ16. "Çevreye duyarlı davranışları, güncel bir moda trendi olarak görmekteyim."	212	22,3	237	24,9	127	13,3	147	15,4	229	24,1
İ17. "Karbon ayak izi / Ekolojik ayak izi gibi konularda bilgi sahibiyim."	170	17,9	198	20,8	141	14,8	144	15,1	299	31,4

1: Tamamen Katılıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılmıyorum, 5: Tamamen Katılmıyorum, f: frekans

Tablo 3'de araştırmaya katılan bireylerin çevre vergisi bilinç düzeylerini ölçmeye yönelik ifadeler ve katılımcıların bu ifadelere vermiş oldukları cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır. Tablo 3'den görüldüğü üzere bireylerin %65,8'i (626 katılımcı) çevre kirliliğine sebep olan ürünlere yönelik daha çok vergi alınması gerektiğini düşünmektedir. Ankete katılan bireylerin %72,4'ü (690 katılımcı) hava kirliliğine neden olan fabrikaların daha fazla vergilendirilmesi gerektiğini, %44,1'i (419 katılımcı) su faturasına dahil olarak hesaplanan Çevre Temizlik Vergisinin etkin bir çevre koruma aracı olduğunu, %56,7'si (540 katılımcı) Plastik Poşet Vergisi uygulamasının çevre kirliliği ile mücadelede önemli bir vergi olduğunu, %51,8'i (493 katılımcı) çevre kirliliğine neden olan yakıtların yüksek oranda vergilenmesi gerektiğini, %43,7'si (416 katılımcı) Motorlu Taşıtlar Vergisinin çevre politikasında etkin bir araç olarak kullanılması gerektiğini düşünürken, %39,1'i (372 katılımcı) Çevre vergisi gelirlerinin idare tarafından akıllıca kullanıldığına inanmaktadır. Katılımcıların %39,2'i (373 katılımcı) Çevre vergisi gelirlerinin kullanımı ile ilgili yerel idareye güvendiğini ifade ederken %49,1'i (468 katılımcı) çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %48,7'si (464 katılımcı) Çevre vergilerinin oranı arttıkça karbondioksit (CO₂) emisyonunun azalacağını düşünmektedir. Katılımcıların %75,6'sı (720 katılımcı) çevre dostu ürünlerden diğerlerine göre daha az vergi alınması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %56,3'ü (536 katılımcı) kurşunlu benzinin kurşunsuz benzine göre çok daha yüksek oranda kirliliğe sebep olduğundan, daha fazla vergilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %42,3'ü (402 katılımcı) çevre kirliliğini önlemede en etkili araçların vergiler olduğunu ifade etmişlerdir.

TABLO 3 | Çevre Vergisi Bilinci İle İlgili İfadeler

İfadeler	1		2		3		4		5	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İ18. "Çevre kirliliğine yol açan ürünlerden daha fazla vergi alınmalıdır."	298	31,3	328	34,5	101	10,6	73	7,7	152	16
İ19. "Hava kirliliğine neden olan fabrikalar daha fazla vergilendirilmelidir."	347	36,4	343	36,0	68	7,1	57	6,0	137	14,4
İ20. "Su faturası içerisinde hesaplanan Çevre Temizlik Vergisi etkin bir çevre koruma aracıdır."	190	20,0	229	24,1	139	14,6	117	12,3	277	29,1
İ21. "Plastik Poşet Vergisi uygulaması çevre kirliliği ile mücadelede önemli bir vergidir."	225	23,6	315	33,1	126	13,2	102	10,7	184	19,3
İ22. "Çevre kirliliğine yol açan benzin, kömür vb. yakıtlar yüksek oranda vergilendirilmelidir."	224	23,5	269	28,3	139	14,6	127	13,3	193	20,3
İ23. "Motorlu Taşıtlar Vergisi çevre politikasında etkin bir araç olarak kullanılmaktadır."	191	20,1	225	23,6	171	18,0	146	15,3	219	23,0
İ24. "Çevre vergisi gelirlerinin idare tarafından akıllıca kullanıldığına inanmaktayım."	172	18,1	200	21	160	16,8	155	16,3	265	27,8
İ25. "Çevre vergisi gelirlerinin akıllıca kullanılması konusunda yerel idareye güveniyorum."	173	18,2	200	21,0	172	18,1	138	14,5	269	28,3
İ26. "Çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı olurum."	201	21,1	267	28,0	159	16,7	122	12,8	203	21,3
İ27. "Çevre vergilerinin oranı arttıkça karbondioksit (CO ₂) emisyonunun azalacağını düşünüyorum."	204	21,4	260	27,3	180	18,9	125	13,1	183	19,2
İ28. "Çevre vergileri sayesinde daha temiz ve kaliteli bir ortamda yaşayacağımı düşünüyorum."	224	23,5	283	29,7	151	15,9	113	11,9	181	19,0
İ29. "Çevre dostu ürünlerden daha az vergi alınmalıdır."	393	41,3	327	34,3	56	5,9	45	4,7	131	13,8
İ30. "Çevreyi daha az kirleten ulaşım araçları daha düşük oranda vergilendirilmelidir."	372	39,1	333	35,0	61	6,4	50	5,3	136	14,3
İ31. "Kurşunlu benzin daha fazla çevre kirliliğine yol açtığından kurşunsuz benzine göre daha yüksek oranda vergilendirilmelidir."	265	27,8	271	28,5	158	16,6	87	9,1	171	18,0
İ32. "Çevre kirliliğini önlemede en etkili araçlar vergilerdir."	193	20,3	209	22,0	149	15,7	139	14,6	262	27,5

1: Tamamen Katılıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılmıyorum, 5: Tamamen Katılmıyorum, f: frekans

B. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER İLE ÇEVRE BİLİNCİ VE ÇEVRE VERGİSİ BİLİNCİ İLİŞKİSİ

Ankete katılan bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci üzerinde etkisi araştırılan demografik değişkenler cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, ikametgâh, meslek ve aylık gelirdir.

1. Cinsiyet Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Cinsiyet değişkeni ile çevre bilinci, cinsiyet değişkeni ile çevre vergisi bilinci arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. p değeri incelendiğinde %5 önem düzeyinde çevre bilinci ile cinsiyet (p=0,205) ve çevre vergisi bilinci ile cinsiyet (p=0,077) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Başka bir deyişle, kadınlar ile erkekler arasında çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Cansaran (2014), Özdemir ve Yaşa Özeltürkay (2019) ve Değirmenci (2020), yaptıkları çalışmalarda benzer şekilde, çevre bilincinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen sonucun tersine literatürde çevre bilincinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğini tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Straughan ve Roberts, 1999). Bu çalışmalarda kadınların erkeklere oranla çevre bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Ağacan (2014) tarafından yapılan araştırmada cinsiyet ile çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu araştırma tüketiciler örnekleminde değil, öğrenciler genelinde yapılmış ve erkeklerin kadınlara oranla çevre vergilerine karşı daha olumlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Fairbrother (2017) ve Rotaris ve Danielis (2019) tarafından yapılan araştırmada ise kadınların erkeklere göre çevre vergilerine daha olumlu baktıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2. Yaş Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Tablo 4'te yaş değişkenine göre bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci konusundaki görüşlerinin farklılık meydana getirip getirmediğine dair Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına yer verilmektedir. 18-25 yaş, 26-40 yaş, 41-59 yaş, 60 ve üzeri dört farklı gruptan oluşan yaş değişkeni ile çevre bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre, bireylerin çevre bilinci ile yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (Ki-Kare =9,708, sd = 3, p =0,021). 18-25 yaş aralığında bulunan bireylerin çevre bilinci puanının diğer yaş aralığında bulunan bireylere göre daha yüksek olduğu ve diğer gruplardan ayrıldığı görülmektedir. Benzer şekilde 4 farklı yaş grubunun çevre vergisi bilinç düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (Ki-Kare =14,164, sd = 3, p = 0,003). Kruskal-Wallis H testi sonuçları incelendiğinde, çevre vergisi bilinci ortalamasının en yüksek olduğu yaş aralığı 60 ve üzeridir. Çalışmanın sonucunu destekler nitelikte, literatürde yaş grupları ile çevre vergisi bilinci arasında anlamlı farklılık ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Digby, 2013; Değirmenci, 2020).

TABLO 4 | Yaş Değişkenine Göre Çevre Bilinci Ve Çevre Vergisi Bilinci İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Yaş			Sıralamaların Ortalaması	Yaş		
	Yaş	n	Sıralamaların Ortalaması		Yaş	n	Sıralamaların Ortalaması
Çevre Bilinci Skoru	18-25	414	495,35	Çevre Vergisi Bilinci Skoru	18-25	414	453,04
	26-40	344	483,64		26-40	344	517,35
	41-59	174	427,45		41-59	174	444,12
	60+	20	390,28		60+	20	541,18
	Toplam	952			Toplam	952	
Test İstatistikleri				Test İstatistikleri			
Çevre Bilinci				Çevre Vergisi Bilinci			
Ki-Kare				Ki-Kare			
9,708				14,164			
s.d.				s.d.			
3				3			
p				p			
0,021				0,003			

Çalışmanın elde ettiği sonucun aksine literatürde tüketicilerin çevre bilincine sahip olmaları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır (Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019). Araştırmaların çoğunluğu ise gençlerin yaşlı vatandaşlara göre çevre vergilerine daha fazla destek verdiğini göstermektedir (Rotaris ve Danielis, 2019; Brown ve Johnstone, 2014).

3. Medeni Durum Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Medeni durumun çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan Kruskal-Wallis H test sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Medeni durum değişkeni ile çevre vergisi bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre bireylerin çevre vergisi bilinci medeni durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (Ki-Kare =10,453, sd = 2, p =0,005). Bireylerin çevre bilinci ile medeni durumlarına bakıldığında bu değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. (Ki-Kare =2,470, sd = 4, p =0,291). Literatürde kimi araştırmalarda tespit edilen bulgular, araştırma sonucunu desteklerken (Cansaran, 2014), kimi bulgular (Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019; Karşı, 2022) desteklememektedir.

TABLO 5 | Medeni Duruma Göre Çevre Bilinci Ve Çevre Vergisi Bilinci İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Çevre Bilinci Skoru	Medeni Durum	n	Sıralamaların Ortalaması	Çevre Vergisi Bilinci Skoru	Medeni Durum	n	Sıralamaların Ortalaması
	Evli	427	464,02		Evli	427	478,53
Bekar	494	489,45	Bekar	494	465,16		
Boşanmış/Dul	31	441,98	Boşanmış/Dul	31	629,21		
Toplam	952		Toplam	952			
Test İstatistikleri				Test İstatistikleri			
Çevre Bilinci				Çevre Vergisi Bilinci			
Ki-Kare	2,47			Ki-Kare	10,453		
s.d.	2			s.d.	2		
p	0,291			p	0,005		

4. Eğitim Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Tablo 6'da bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci düzeylerinin eğitim değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine dair analiz sonuçları yer almaktadır.

TABLO 6 | Eğitim Düzeyine Göre Çevre Bilinci Ve Çevre Vergisi Bilinci İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Çevre Bilinci Skoru	Eğitim Düzeyi	n	Sıralamaların Ortalaması	Çevre Vergisi Bilinci Skoru	Eğitim Düzeyi	n	Sıralamaların Ortalaması
	Okur - Yazar Değil, ilkokul ortaokul	63	442,28		Okur - Yazar Değil, ilkokul ortaokul	63	524,21
Lise	206	425,05	Lise	206	469,97		
Yükseköğretim	132	482,97	Yükseköğretim	132	449,69		
Üniversite	502	498,35	Üniversite	502	474,34		
Lisans Üstü	49	495,54	Lisans Üstü	49	536,97		
Toplam	952		Toplam	952			
Test İstatistikleri				Test İstatistikleri			
Çevre Bilinci				Çevre Vergisi Bilinci			
Ki-Kare	11,697			Ki-Kare	5,684		
s.d.	4			s.d.	4		
p	0,020			p	0,224		

Eğitim değişkeni ile çevre bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre bireylerin çevre bilinci eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (Ki-Kare =11,697, sd = 4, p =0,020). Tablo 6 incelendiğinde, üniversite mezunlarının en yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir (498,35). Literatürde kimi araştırmalarda tespit edilen bulgular, çalışmanın bu sonucunu

desteklerken (Benedek ve Takácsné György, 2013; Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019); kimi bulgular (Gül vd., 2018; Değirmenci, 2020) desteklememektedir. Tablo 6'dan eğitim değişkeni ile çevre vergisi bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre bireylerin çevre vergisi bilinci eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Ki-Kare =5,684, sd = 4, p =0,224). Literatürde eğitim ve çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığını destekleyen çalışmalar (Duan vd., 2014; Denstadl ve Veisten, 2020) bulunmakla birlikte, eğitilmiş kişilerin çevre vergilerini desteklediğini belirten çalışmalarda mevcuttur (Hsu vd., 2008; Gevrek ve Uyduranoglu, 2015, Rotaris ve Danielis, 2019).

5. İkametgâh Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Tablo 7'de ikametgâh değişkenine göre bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci konusundaki görüşlerinin farklılık meydana getirip getirmediğine dair Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına yer verilmektedir. Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere üç şehri içeren değişken ile çevre bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre bireylerin çevre bilinci ikametgâh yeri değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (Ki-Kare =15,038, sd = 2, p =0,001). Bu sonuç Ankara, İstanbul ve İzmir şehirleri için çevre bilinci konusundaki görüşlerinin aynı olmadığını, bireylerin çevre bilincinin ikamet ettiği şehire göre birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucunu destekler nitelikte, literatürde yerleşim yeri ile çevre bilinci arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Şama, 2003; Ek vd., 2009) kimi araştırmalarda tespit edilen bulgular (Benedek ve Takácsné György, 2013; Gül vd., 2018) çalışmanın sonucunu desteklememektedir. Ankara ve İzmir illerinde yaşayan bireylerin, İstanbul ilinde yaşayan bireylere göre çevre bilinci ortalamaları daha yüksektir. İkametgâh değişkeni ile çevre vergisi bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonucuna göre, ikametgâhın bireylerin çevre vergisi bilinci üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür (Ki-Kare =3,598, sd = 2, p =0,165). Çalışmanın sonucunu destekler nitelikte, literatürde yerleşim yeri ile çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Brown ve Johnstone, 2014; Fairbrother, 2017). Çalışma sonucunun tersine Rotaris ve Danielis (2019), Umit ve Schaffer (2020) çalışmalarında yerleşim yeri ile çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunduğu tespit etmişlerdir.

TABLO 7 | İkametgaha Göre Çevre Bilinci Ve Çevre Vergisi Bilinci İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Çevre Bilinci Skoru	İkametgâh	n	Sıralamaların Ortalaması	Çevre Vergisi Bilinci Skoru	İkametgâh	n	Sıralamaların Ortalaması
	Ankara	299	526,29		Ankara	299	459,75
İstanbul	365	445,68	İstanbul	365	497,59		
İzmir	288	463,86	İzmir	288	467,16		
Toplam	952		Toplam	952			
Test İstatistikleri				Test İstatistikleri			
Çevre Bilinci				Çevre Vergisi Bilinci			
Ki-Kare	15,038			Ki-Kare	3,598		
s.d.	2			s.d.	2		
p	0,001			p	0,165		

6. Meslek Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Tablo 8'de meslek değişkeni ile çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci skoru kullanılarak yapılan test sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre, bireylerin çevre vergisi bilinci meslek gruplarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (Ki-Kare =15,252, sd = 5, p =0,009). Bu sonuç 6 farklı meslek grubunun çevre vergisi bilincinin birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Emeklilerin çevre vergisi bilinci skor ortalamasının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 8'e göre bireylerin çevre bilinci ile meslek grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir

farklılık saptanmamıştır (Ki-Kare =5,164, sd = 5, p = 0,396). Meslek değişkenini içeren bazı çalışmalarda ise yüksek statüli mesleğe sahip kişilerin çevresel vergilere yönelik daha yüksek ödeme istekliliğine sahip olduğu belirtilmiştir (Brown ve Johnstone, 2014).

TABLO 8 | Meslek Değişkenine Göre Çevre Bilinci Ve Çevre Vergisi Bilinci İçin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Çevre Bilinci Skoru			Çevre Vergisi Bilinci Skoru		
	Meslek	n	Sıralamaların Ortalaması	Meslek	n	Sıralamaların Ortalaması
Öğrenci	297	489,44	Öğrenci	297	458,57	
Kamu Kurumu Çalışanı	276	479,63	Kamu Kurumu Çalışanı	276	461,63	
Özel Sektör Çalışanı	256	476,86	Özel Sektör Çalışanı	256	512,85	
Ev hanımı	50	436,53	Ev hanımı	50	453,38	
İşsiz	45	473,81	İşsiz	45	422,16	
Emekli	28	380,75	Emekli	28	609,55	
Toplam	952		Toplam	952		
Test İstatistikleri			Test İstatistikleri			
Çevre Bilinci			Çevre Vergisi Bilinci			
Ki-Kare	5,164		Ki-Kare	15,252		
s.d.	5		s.d.	5		
p	0,396		p	0,009		

7. Gelir Değişkeninin Çevre Bilinci ve Çevre Vergisi Bilinci Üzerindeki Etkisi

Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, çevre bilinci (Ki-Kare =9,128, sd = 4, p =0,058) ve çevre vergisi bilinci (Ki-Kare =6, 792, sd = 4, p =0,147) ile gelir grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Benedek ve Takácsné György (2013), Özdemir ve Yaşa Özeltürkay (2019) yaptıkları çalışmalarda benzer şekilde, çevre bilincinin gelir değişkenine göre istatistiksel açıdan farklılık göstermediğini tespit ederken, Değirmenci (2020) çalışmasında çevre bilincinin gelir durumuna göre istatistiksel açıdan farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ağacan'ın (2014) çalışmasında ise bu çalışmada elde edilen sonucun tersine gelir düzeyi ile çevre vergisi bilinci arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

C. KORELASYON ANALİZİ

Çalışmada kullanılan anket soruları, çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci ile ilgili sorulardan oluşan iki ana gruba ayrılmış durumdadır. Bu kısımda bu iki soru grubu arasındaki korelasyon incelenmiştir. (Tablo 9).

TABLO 9 | Korelasyon Analizi Tablosu

		Çevre Bilinci Skoru	Çevre Vergisi Bilinci Skoru
Çevre Bilinci Skoru	Korelasyon katsayısı	1.000	.657**
	Sig. (2-tailed)	.	0,000
Spearman's rho	N	0,52	952
	Korelasyon katsayısı	0,657**	1.000
Çevre Vergisi Bilinci Skoru	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	952	952

** Korelasyon 0,01 düzeyinde çift taraflı öneme sahiptir.

Tablo 9'a göre çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci arasında pozitif yönde ve orta güçte anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r=0,657$, $p<0,01$). Bu durumda katılımcıların çevre bilinç düzeyleri ile çevre vergisi bilinç düzeyleri arasında aynı yönlü orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. Korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak, 0,30-0,70 arasında olması orta düzeyde bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2018).

D. REGRESYON ANALİZİ

Regresyon analizi, "aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak ayrımı ile aralarındaki ilişkinin bir matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecini anlatır." (Büyüköztürk, 2018). Regresyon analizinde bağımlı değişken bir, bağımsız değişken bir ise basit doğrusal regresyon analizi denir. Çalışmada çevre vergisi bilinci bağımlı değişken, çevre bilinci bağımsız değişken olmak üzere çevre bilincinin çevre vergisi bilinci üzerindeki etkisi incelenmiştir. Tablo 10 ve 11'de çevre vergisi bilinci ile çevre bilinci arasındaki basit doğrusal regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Tablo 10'da verilen ANOVA sonucuna göre, kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır. ($F=720,739$, $p<0,05$).

TABLO 10 | Çevre Vergisi Bilinci & Çevre Bilinci – ANOVA^a

Model	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Regresyon	553,159	1	553,159	720,739	,000 ^b
1 Residual	729,114	950	0,767		
Toplam	1282,273	951			

a. Bağımlı Değişken: Çevre Vergisi Bilinci, b. Bağımsız Değişken: (Sabit), Çevre Bilinci.

Tablo 11'de oluşturulan modelin özeti ifade edilmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonucuna göre; $p<0,05$ seviyesinde, F değeri 720,739; R değeri 0,657; düzeltilmiş R kare değeri 0,431 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre çevre bilinci, çevre vergisi bilincinin % 43'ünü tanımlayabilmektedir.

TABLO 11 | Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Beta	t	p	F	R ²
Sabit	0,771	7,92	0	720,739	0,431
Çevre Bilinci	0,707	26,847	0		

Buna göre kurulan Basit Doğrusal Regresyon modeli eşitlik (1)'deki şekilde formüle edilebilir;

$$\text{Çevre Vergisi Bilinci} = 0,771 + 0,707 \times \text{Çevre Bilinci} \quad (1)$$

Oluşturulan modele göre; bireylerin çevre bilincindeki 1 birimlik artışın çevre vergisi bilinci eğilimi üzerinde 0,707 birimlik bir artışa neden olduğu saptanmıştır. Özetle, bireylerin çevre bilinci arttıkça buna paralel olarak çevre vergisi bilinci de belirtilen oranda artmaktadır.

SONUÇ

Tarihin neredeyse her döneminde gündeme gelen çevresel sorunlar, günümüzde giderek artmaya ve farklı boyutlarıyla tüm insanlığı etkilemeye devam etmektedir. Çevrenin ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel pek çok ortamı içinde barındırması ortaya çıkan sorunların çözümünde devletler tarafından farklı politikaların birlikte uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Günümüzde bu politikaların başında yer alan çevre vergileri ise pek çok ülkede çevresel sorunlar ve kirlilik ile mücadelede kullanılan en etkili araçlar arasında gösterilmektedir.

Çevre vergileri dünyada kirliliğe ve çevresel tahribata neden olan alanlara yönelik "yönlendirici ve denetleyici" amaçlarla kullanılan geri planda ise devletlere ek gelir sağlama amacına hizmet eden vergiler olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'deki çevre vergilerine bakıldığında ise uygulama alanının ve çeşitliliğinin oldukça az olduğu görülmekle birlikte yönlendirme ve denetleme amacının dışında daha çok mali amaçlara hizmet ettiği gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Bireylerin hem çevreye olan duyarlılığını hem de çevre vergilerine yönelik bilincini ölçmeyi hedefleyen bu çalışmada kalabalığın ve kirliliğin yüksek olduğu İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde yaşayan bireylere yönelik anket çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamında, bireylerin çevre bilinci ile çevre vergisi bilinci arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, bu ilişkinin etki düzeyini saptamak ve çevre bilinci ile çevre vergisi bilincinin demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ikametgâh, gelir düzeyi, meslek) kapsamında farklılık gösterip

göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bireylerin cevapladığı çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci ile ilgili ifadelerin güvenilirliği için güvenilirlik analizi yapılmış, Cronbach Alpha değerleri hesaplanmış, bu ifadelere ait skorlar oluşturulmuştur. Verilerin dağılımını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmış hem çevre bilinç skoru hem de çevre vergisi bilinç skorunun normal dağılımadığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular SPSS 20.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü saptamak amacıyla korelasyon analizi, değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi, farklılıkları saptamak amacıyla ise Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak dikkate alınmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında; cinsiyet değişkeninin bireylerin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Literatürdeki çalışmalarda ise çalışma bulgularını destekleyen ve cinsiyet değişkeninin çevre bilinci üzerinde etkisinin olmadığını belirten çalışmalar mevcuttur (Cansaran, 2014; Değirmenci, 2020; Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019), çalışmaların bir kısmında kadınların genellikle sürdürülebilir yaşam tarzlarına daha fazla ilgi gösterdiği, doğal kaynakları daha dikkatli kullanma eğiliminde oldukları ve çevre sorunlarına karşı daha fazla endişe duymaları nedeniyle çevreye yönelik bilinç düzeylerinin ve çevre vergilerinde ödeme istekliliğinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Straughan ve Roberts, 1999; Gül, Aydoğmuş, Çobanoğlu ve Türk, 2018; Fairbrother, 2017; Rotaris ve Danielis, 2019). Çalışmada yaş değişkeninin çevre bilinci ve çevre vergisi bilinci üzerinde bireylerin bakış açılarını farklılaştırdığı görülmüştür. Yaş değişkenini içeren ve farklı yaş gruplarına göre çevre bilincine yönelik kıyaslama yapan çalışmaların büyük kısmında da çalışma sonucu destekler nitelikte yaş değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı gözlemlenmiştir (Digby, 2013; Değirmenci, 2020). Çalışmada medeni durum değişkeninin ise bireylerin çevre vergisi bilinci üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yarattığı görülürken, çevre bilinci üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Geçmiş çalışmalarda ise medeni durumun çevre bilinci üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Cansaran, 2014; Bhati, 2021), bazı çalışmalarda evli olanların çevreye yönelik duyarlılığının daha yüksek olduğu sonucu belirtilmiştir (Karşı, 2022; Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019). Evli bireylerin özellikle çocuk sahibi olmaları durumunda, gelecek nesiller için daha sürdürülebilir bir çevre bırakma arzusu bu sonuca yönelik çalışmaların bulgularını desteklemektedir. Çalışmada bireylerin çevre bilinci, eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte iken çevre vergisi bilincinin eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Az sayıda çalışma dışında, literatürdeki çalışmalarında bu sonucu desteklediği, çalışma bulgularına benzer şekilde eğitim düzeyi ve çevre bilinci arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir (Benedek ve Takácsné György, 2013; Özdemir ve Yaşa Özeltürkay, 2019). Yine geçmiş çalışmalarda eğitim ve çevre vergisi bilinci arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucunu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Duan vd., 2014; Denstadl ve Veisten, 2020), çoğunlukla eğitilmiş kişilerin çevre vergilerini daha fazla desteklediğini belirten çalışmalara rastlanmaktadır (Hsu vd., 2008; Gevrek ve Uyduranoglu, 2015, Rotaris ve Danielis, 2019). Son olarak çalışmada ikametgâh faktörünün bireylerin çevre bilinci üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yarattığı, çevre vergisi bilinci üzerinde ise anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Önceki çalışmalara bakıldığında çalışma sonucunu destekler nitelikte ikametgâh faktörünün çevre bilincini anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Şama, 2003; Ek vd., 2009) bazı çalışmalarda ise anlamlı bir farklılık yaratmadığı ifade edilmiştir (Benedek ve Takács-György, 2013; Gül vd., 2018). Benzer şekilde ikametgâh faktörünün çevre vergisi bilinci üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucunu destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur (Brown ve Johnstone, 2014; Fairbrother, 2017). Çalışma sonucunun tersine anlamlı bir farklılık yarattığını belirten çalışmaların da bulunduğu görülmüştür (Rotaris ve Danielis, 2019; Umit ve Schaffer, 2020)

Çalışmadaki bulguların literatürdeki bazı benzer çalışmaların

bulguları ile kıyaslandığında benzer olduğu ancak bazı noktalarda farklılık gösteren çalışmaların da olduğu görülmektedir. Benzer çalışmalarda görülen farklı sonuçların sebebinin ise bireylerin kültürel ve coğrafi farklılıkları, örneklem ve katılımcı profili, ölçüm yöntemlerindeki farklılıklar, sosyal normlar ve toplumsal beklentiler gibi pek çok faktörden kaynaklanabileceğinin dikkate alınması gerekmektedir.

Çalışmada yapılan korelasyon analizi sonucunda bireylerin çevre bilinci ile çevre vergisi bilinci arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, regresyon analizi sonucunda ise bireylerin çevre bilinç düzeylerinin çevre vergisi bilinç düzeylerini etkilediği görülmüştür. Gerçekleştirilen regresyon analizi sonucuna göre bireylerin çevre vergisi bilincindeki değişimin %43'ünün çevre bilincindeki değişim tarafından açıklandığı saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında, bireylerin zorlama olmaksızın çevre vergilerine karşı ödevlerini zamanında yerine getirmeleri, çevreye karşı duyarlılıklarının yüksek olması ile mümkündür. Bu kapsamda öncelikle ülkemizde çevre bilincine yönelik araştırmaların desteklenmesi bu sayede güvenilir bilgilere dayanarak içinde bulunduğumuz coğrafyaya yönelik farklılıkların belirlenmesi gerekmektedir. Yaygınlaştırılacak eğitimler okul öncesi dönemden başlayarak yalnızca eğitim öğretim dönemini kapsayan süreçlerde değil hayat boyu devam edecek şekilde planlanmalıdır. Ayrıca çevre vergilerinin yalnızca gelir elde etme amaçlı değil çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yönlendirme ve denetleme amaçlı politikalara dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda mali olmayan amaçların da dikkate alınması büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla çevre vergisi tabanının genişletilmesi ve uygulama alanlarında karşımıza çıkan sorunların çözüme kavuşturulmasına yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Çevre koruma amacına hizmet eden politikalar kapsamında çoğunlukla çevreye zarar veren ürünlere ve teknolojilere yönelik vergiler konulmaktadır. Buradan elde edilen vergi gelirlerinin ise kirlilik ile mücadelede etkin bir araç olarak kullanılabilmesi gerekmektedir. Özellikle yerel yönetimler tarafından toplanan vergi gelirlerinin hizmet sunumunda etkinliği artırdığına yönelik güven oluşturması bölge halkı için oldukça önemli olmaktadır. Halkı geri dönüşüm sistemlerini kullanmaya özendirme amacıyla yine bu vergiler kullanılabilir, geri dönüştürülebilir atıkların belirlenen miktarı karşısında vergi tutarlarında indirimler sağlanabilir. Kirliliği önleme amacına hizmet eden vergiler dışında, çevrenin bir parçası olan işletmelere yönelik sunulan teşvikler ve desteklerin de artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda çevreye karşı duyarlı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını içeren teşvikler ile çevresel kirliliği önlemeye yönelik önemli katkılar sağlanmış olacaktır.

Sonuç olarak, çevre bilincinin gelişmediği toplumlarda çevre vergilerine yönelik uygulanan politikaların istenilen sonuçları veremeyeceği aşikârdır. Bu noktada politikalar oluşturulurken öncelikle bireylerde çevre bilincini artırmaya yönelik çalışmaların yapılması daha sonrasında ise çevre vergilerine yönelik politikaların planlanması çevre vergilerine bakış açısını da olumlu yönde değiştirecektir. Bu bağlamda hükümetler çevre vergilerini, bir vergi politikası aracı olarak çok daha etkin bir biçimde kullanabilecektir. Öneriler doğrultusunda atılacak adımlar gerek çevre bilincini gerekse çevre vergisi bilincini pozitif bir biçimde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- Ağacan, İ. (2014). *Çevre kirliliği sorunları ile mücadelelerde Türkiye'de uygulanan çevre vergileri ve çevre vergisi bilinci*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Erişim adresi <https://hdl.handle.net/20.500.12619/91397>
- Bachus, K., Ootegem, L., ve Verhofstadt, E. (2019). No taxation without hypothecation': towards an improved understanding of the acceptability of an environmental tax reform. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 21, 321 - 332.
- Barde, J. P. ve Godard, O. (2012). *Economic principles of environmental fiscal reform in handbook of research on environmental taxation*, (J. Milne and M.S. Andersen eds., 2010) Edward Elgar, Cheltenham.
- Benedek, A. ve Takácsné György, K. (2013.) A study of the factors influencing the environmental consciousness of consumers. *Annals Of The Polish Association Of Agricultural And Agribusiness Economists*, 15(5), 15-19. ISSN 1508-3535.
- Bhati, B. (2021). A Statistical Study Of Relationship Between Concernment For Environment Protection And Socio-Demographic Variable, *International Journal of Research in Management & Business Studies*, Vol. 8 Issue 1 Jan.

- [6] Brown, Z.S. ve Johnstone, N. (2014). Better the Devil You Throw: Experience and Support for Pay-as-You-Throw Waste Charges. *Environmental Science and Policy*, 38, 132–142.
- [7] Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- [8] Calhoun, Y. (2005). *Water pollution, 1 st ed.*, Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- [9] Cansaran, D. (2014). Çevre bilinci düzeyini belirleme yönelik uygulamalı bir çalışma: Merzifon meslek yüksekokulu örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 69-74.
- [10] Chitra, K. (2007). In search of the green consumers: a perceptual study. *Journal of Services Research* 7(1):173–191.
- [11] Civelek, G. B. (2006). *Avrupa birliğinde çevre politikaları çerçevesinde İskenderun sanayi bölgesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- [12] Cural, M. ve Saygi, H. E. (2016). Avrupa Birliği'nde çevre vergisi uygulamaları ve çevre vergilerinin gelişimi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 77-92.
- [13] Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- [14] Çabuk, S., Nakiboğlu, B., ve Keleş, C. (2008). Tüketicilerin yeşil (ürün) satın alma davranışlarının sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(1):85–102
- [15] Çevre Kanunu (1983). T.C. Resmi Gazete (18132, 11 Ağustos 1983). Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18132.pdf>
- [16] Değirmenci, B. (2020). Çevresel Bilinç ile Çevresel Bağlılık İlişkisinin “Demografik Özellikler” Bağlamında İncelenmesi, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 4, ss. 1-13.
- [17] Denstadli, J.M. ve Veisten, K. (2020). The Flight Is Valuable Regardless of the Carbon Tax Scheme: A Case Study of Norwegian Leisure Air Travelers. *Tourism Management*, 81, 1–12.
- [18] Digby, C. L. B. (2013). The Influences of Socio-demographic Factors, and Non-formal and Informal Learning Participation on Adult Environmental Behaviors, *International Electronic Journal of Environmental Education*, 3(1), 37-55.
- [19] Duan, H.X. Lü, Y.L. ve Li, Y. (2014). Chinese Public's Willingness to Pay for CO2 Emissions Reductions: A Case Study from Four Provinces/Cities. *Advances In Climate Change Research*, 5, 100–110.
- [20] Dursun, İ., Tümer Kabadayı, E., ve Yürüyen, H. (2022). Bilimsel Araştırmalarda İnternet Temelli Anketlerin Kullanımı: Akademisyenlerin Görüş, Tercih ve Kaygıları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 1-23.
- [21] Dündar, A. O. ve Kolay, A. (2021). Karayolu yük ve yolcu taşımacılığının çevresel sürdürülebilirlik bakımından değerlendirilmesi ve Konya ili sera gazı emisyonunun hesaplanması, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1).
- [22] Ek, H. N., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G., ve Şeker, S. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin farklı akademik alanlarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 125-136.
- [23] Ekins, P. (1999). European environmental taxes and charges: recent experience, issues and trends, *Ecological Economics*, 31, 39–62.
- [24] Ercan E. (2015). Türkiye'de çevre vergileri mi çevre vergisi mi? *TBB Dergisi*, 119, 209-226.
- [25] Ertekin, Ş. ve Dam, M. (2020). Türkiye'de çevre vergilerinin çevresel etkileri üzerine bir değerlendirme, *Journal of Yasar University*, Special Issue on 3rd International EUREFE Congress, 66-87.
- [26] Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?, *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, 65/66.
- [27] Fairbrother, M. (2017). When Will People Pay to Pollute? Environmental Taxes, Political Trust and Experimental Evidence from Britain. *British Journal of Political Science*, 49, 661–682.
- [28] Ferhatoğlu, E. (2003). Avrupa Birliği'nde ortak çevre politikası çerçevesinde çevre vergileri, *E-Yaklaşım*, 11(130) Erişim adresi http://emrahferhatoglu.net/wp-content/uploads/2017/11/eferhatoglu_Avrupa_Birliginde_Ortak_Cevre_Politikasi.pdf
- [29] Fisher, C., Bashyal, S., Bachman, B. (2012). Demographic impacts on environmentally friendly purchase behaviors. *J Target Meas Anal Mark*, 20(3–4):172–184.
- [30] Gevrek, Z.E. ve Uyduranoglu, A. (2015). Public Preferences for Carbon Tax Attributes, *Ecological Economics*, 118, 186–197.
- [31] Green Fiscal Commission (2007). Baseline survey: public attitudes to environmental taxation, Erişim adresi <http://www.greenfiscalcommission.org.uk/images/uploads/Results.pdf>
- [32] Gül, S., Aydoğmuş, M., Çobanoğlu, İ. H., ve Türk, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Bilinçlerinin İncelenmesi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği, *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, ss. 13-28.
- [33] Harju-Autti, P. (2013). Measuring Environmental Awareness in Nineteen States in India, *Universal Journal of Environmental Research and Technology*, 3 (5): 544-554.
- [34] Hsu, S.L., Walters, J. ve Purgas, A. (2008). Pollution Tax Heuristics: An Empirical Study of Willingness to Pay Higher Gasoline Taxes, *Energy Policy*, 36, 3612–3619.
- [35] İnançlı, S. (2018). *Ulusal ve uluslararası boyutta çevre ekonomisi kavram-politika-uygulama*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [36] Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- [37] Karslı, N. (2022). Genç ve Yetişkinlerde Çevre Bilinci ve Dindarlık, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52, 57-78. <https://doi.org/10.17120/omuiuf.1063694>
- [38] Kızılaslan, H. ve Kızılaslan, N. (2005). Çevre konularında kırsal halkın bilinç düzeyi ve davranışları (Tokat ili Artova ilçesi örneği). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1 (1): 67-88.
- [39] Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu (1963). T. C. Resmi Gazete (11342, 23 Şubat 1963). Erişim adresi <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.197.pdf>
- [40] Musova, Z., Musa, H., ve Matiova, V. (2021). Environmentally responsible behaviour of consumers: Evidence from Slovakia, *Economics and Sociology*, 14(1), 178-198. doi:10.14254/2071-789X.2021/14-1/12
- [41] OECD (2001). *Organisation for economic co-operation and development environmentally related taxes in OECD countries*. Paris, France: OECD Publications.
- [42] Oğuz, D., Çakıcı I. ve Kavas, S. (2011). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, 34-39.
- [43] Özdemir, Z. ve Yaşa Özeltürkay, E. (2019). Tüketicilerin Çevre Konusundaki Bilinçlerinin Eko – Etiketli Gıdalar için Daha Fazla Ödeme İsteklilikleri Üzerindeki Etkisi: Adana İli Örnekleme. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 77-100.
- [44] Palkovič, J. (2018). Factors Influencing Respondent's Willingness to Pay Environmental Tax. *International Scientific Days 2018. Towards Productive, Sustainable and Resilient Global Agriculture and Food Systems: Proceedings*.
- [45] Rotaris, L. ve Danielis, R. (2019). The Willingness to Pay for a Carbon Tax in Italy. *Transp. Res. Part D Transp. Environ.* 67, 659–673.
- [46] Sam, N., Sam, R., ve Öngen, K. B. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının Yeni Çevresel Paradigma ve Benlik Saygısı Ölçeği ile İncelenmesi, *Akademik Barış Dergisi*, 21, 1-16.
- [47] Shen, J., & Saijo, T. (2008). Reexamining the relations between socio-demographic characteristics and individual environmental concern: Evidence from Shanghai data. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 42-50.
- [48] Straughan, R. D. ve Roberts, J. A. (1999). Environmental segmentation alternatives: a look at green consumer behavior in the new millennium. *Journal of Consumer Marketing*, 16(6), 558-575.
- [49] Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 99-110.
- [50] Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2017). *Türk vergi sistemi*, Bursa: Ekin Yayınları.
- [51] Taylar, Y. (2010). Vergi teorisi açısından özel tüketim vergileri ve türk özel tüketim vergisi uygulaması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (Özel Sayı), 435-467.
- [52] Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (2005). T. C. Resmi Gazete (25831, 31 Mayıs 2005). Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/05/20050531-6.htm>
- [53] Toröz, İ. (2009). Toprak Kirlenmesi, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevre Görevlisi Eğitim Programı, Antalya.
- [54] TÜİK (2023, Şubat). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2022, Sayı: 49685, Erişim adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,575%20bin%20441%20ki%C5%9Fi%20oldu>.
- [55] Umit, R. ve Schaffer, L.M. (2020). Attitudes Towards Carbon Taxes Across Europe: The Role of Perceived Uncertainty and Self-Interest. *Energy Policy*, 140, 1–7.
- [56] Uzel, Ç. (2017). *Çevresel sorunları önleme kapsamında kullanılan vergi politikası ve Türkiye'de güncel durumun analizi*, T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.